

- рівень безробіття серед молоді вдвічі вищий, ніж серед усього дорослого населення;
- підвищити ефективність системи навчання можливо завдяки врахуванню потреб галузей економіки і попиту на кваліфіковану робочу силу на ринку праці, комплексного підходу як з боку державних інституцій, так і з боку навчальних закладів;
- невідповідність між попитом і потребами у кадровому забезпеченні на ринку праці, регулювання зайнятості населення потребує моніторингу та здійснення поточного та довготермінового економічного планування щодо задоволення потреб у підготовці навчальними закладами кваліфікованих працівників;
- необхідно регулярно проводити моніторинг працевлаштування випускників, їх закріплення на підприємствах і професійно-кваліфікаційного просування. Варто також розвивати систему інформування населення, зокрема числі випускників загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і вищих навчальних закладів, про стан і перспективи розвитку ринку освітніх послуг, ринку праці, дефіцитні та надлишкові професії на ньому;
- одним із стримуючих чинників вирішення проблем працевлаштування молодих людей є те, що роботодавці в умовах зміни виробництва й технологічних процесів зацікавлені приймати на роботу робітників і спеціалістів, які вже мають не лише знання, а й практичний досвід роботи;
- деструктивні зміни, що відбулися протягом 1991-2000 рр. у системі професійного навчання кваліфікованих робітників на виробництві (скорочення майже у п'ять разів обсягів навчання, ліквідація структурних навчальних підрозділів підприємств), призвели до її фактичного руйнування і стали однією з основних причин зниження загального кваліфікаційного рівня робітника;
- необхідно об'єднати зусилля центральної і регіональної влади для підвищення якості освіти, забезпечення різних джерел її фінансування, підвищення престижу робітничих та інженерних професій;
- в Україні немає закону чи іншого нормативного акта, які регулювали б взаємовідносини підприємств і навчальних закладів у ринкових умовах;
- проблемою є низька заробітна плата освітян, тоді як в економічно розвинених країнах, зазвичай, лідирують в оплаті праці висококваліфіковані працівники тих видів економічної діяльності, які обслуговують ключові сфери життєдіяльності, – медики, педагоги, вчені, правоохоронці, військові тощо;
- необхідно частіше практикувати укладання договорів між навчальними закладами та роботодавцями. Це дасть змогу залучити роботодавців до участі в навчальному процесі, стимулювати тих, хто навчається, і викладачів доплатами до стипендій чи зарплат, а ті, хто навчається, зможуть проходити практику на майбутніх робочих місцях.

Література

1. Загальноосвітні заклади України на початок 2010/2011 навчального року // Статистичний бюлетень. – К., 2011. – 99 с.
2. Продовження навчання та здобуття професії // Статистичний бюлетень. – К., 2011. – 28 с.
3. Десненко М.І. Проблеми профорієнтаційної підготовки кадрів для ринку праці / М.І. Десненко // Ринок праці та зайнятість населення : бюлетень ІПК ДЗСУ. – 2007. – 1 (12). – С. 33-36.
4. Петрушенко М. Передай професію з рук в руки / М. Петрушенко // Урядовий кур'єр. – 17 вересня 2010 року. – № 122. – С. 4-5.
5. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2010/11 навчального року // Статистичний бюлетень. – К., 2010. – 204 с.

6. Україні є чим здивувати світ//Урядовий кур'єр. – 27 січня 2011 року. – № 15. – С. 1-2.
7. Статистичний бюлетень України за 2009 рік. – К., 2010. – С. 104-105.

Корчун М.О. Влияние образовательной отрасли на обеспечение отечественной экономики рабочей силой

Нынешнее состояние образования, его содержание и структура, организационно-экономические и управленческие механизмы не полностью соответствуют потребностям общества, развитию страны. Существует необходимость поиска путей приспособления образовательной отрасли к потребностям экономики.

Ключевые слова: рабочая сила, образование, финансирование образования, общеобразовательные учебные заведения, государственная служба занятости, профориентационная работа, социальные партнёры, работодатели, спрос и предложение рабочей силы, профессионально-технические учебные заведения, рабочие, мастера, высшие учебные заведения, студенты, педагогические работники, трудоустройство, специалисты высшей квалификации.

Korchun M.O. The effect of educational field on the work-force provision of the national economy

It is obvious that the present state of educational field, its content and structure, as well as organizational-economic and management mechanisms do not fully correspond to the urgent needs of the society and general development of the country. There is an immediate need in finding the ways of adjusting the educational field to the requirements of the national economy.

Keywords: work-force; education; financing of education; institutions of general education; national employment service; professional orientation work; social partners; employers; demand and supply of work-force; vocational training schools; workers; foreman; institutions of higher education; students; pedagogical employees; employment, experts with high qualifications.

УДК 332.1(005.332.4:049.3) Асист. Н.В. Кочеткова – Національна академія природоохоронного та курортного будівництва, м. Сімферополь

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Розглянуто існуючі в економічній літературі підходи щодо методики оцінювання конкурентоспроможності регіону. Запропоновано індикатори, що характеризують потенціал внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності. Розроблено методологічний підхід до визначення рівня стійкості конкурентоспроможності регіональної системи.

Ключові слова: показники, індикатори, оцінка внутрішньої та зовнішньої конкурентоспроможності, стійкість конкурентоспроможності.

Реалізація підходу до оцінки соціально-економічної диференціації регіону зумовила необхідність розробки методичного забезпечення, що дає змогу виявити характер трансформацій властивостей регіональної суспільної системи, враховуючи тенденції процесів соціального, економічного й екологічного розвитку та його конкурентні переваги. Тому основу підходу повинна становити оцінка компонентів, що забезпечують конкурентоспроможність регіону та якість життя населення, що дасть змогу виявити причини виникнення соціальних і економічних проблем, а також потенціал для їх вирішення. Реалізація цього підходу потребує визначення кількісних і якісних показ-

ників, що дають змогу оцінити соціально-економічну диференціацію регіону, враховуючи передусім рівень конкурентоспроможності адміністративно-територіальних утворень регіону.

Підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону представлені в роботах таких учених, як: В.С. Андреев, С.І. Бандур, А.Г. Гранберг, А.В. Єрмішина, С.В. Казанцев, Н.Н. Кисельова, М.А. Комарова, Н.І. Ларина, В.В. Меркушов, В.А. Поповкін, І.Н. Русак, Д.М. Стеченко [1-13] й ін. Однак актуальність проблем соціального, економічного та екологічного розвитку регіону обумовлюють необхідність подальшого дослідження у цьому напрямі.

Основною метою дослідження є висвітлення підходів до оцінки рівня конкурентоспроможності регіональної системи та розробка методологічного підходу щодо визначення рівня стійкості конкурентоспроможності регіону. Так, на думку вчених [5, 16-18], рівень конкурентоспроможності регіону відображає ефективність використання інвестиційного, інноваційного, інфраструктурного, природно-ресурсного потенціалів і людського капіталу як стратегічного ресурсу регіону. У роботах учених І.Н. Русак, С.В. Казанцева, Л.С. Шеховцової й інших дослідників [5, 16-18] запропоновано оцінювати рівень конкурентоспроможності регіону за допомогою використання показників, що характеризують рівень охорони здоров'я, освіти, доходів і витрат населення, забезпеченості населення житлом, зайнятості населення, а також зовнішньоекономічну, інвестиційну, науково-технічну, підприємницьку діяльність. У цьому зв'язку І.Н. Русак обґрунтовує, що конкурентоспроможність регіону зумовлюється умовами життєдіяльності населення, наявністю природно-ресурсного потенціалу й ефективністю діяльності органів місцевого самоврядування [12].

Згідно з позицією Р. Мартіна і П. Санлея [18], конкурентоспроможність можливо оцінювати за допомогою визначення загальної або часткової конкурентоспроможності країни або регіону, використовуючи підходи взаємного зіставлення територій і розрахунку індексу конкурентоспроможності.

З метою визначення рейтингу конкурентоспроможності регіонів світу, експерти Світового банку [11] пропонують методіку, яка передбачає визначення чотирьох основних показників та індикаторів соціально-економічного розвитку, включаючи ВВП і показники, що характеризують ефективність використання виробничих, природних і людських ресурсів.

Колектив учених [2] представив підхід до оцінювання рівня конкурентоспроможності, заснований на використанні методу типологізації регіонів, залежно від потенціалу (економічного, виробничого, ресурсного, інфраструктурного, кадрового), виду спеціалізації і гео економічного положення. Д.М. Стеченко також вважає, що економічний потенціал регіональної суспільної системи є багатомірний динамічний критерій, в якому інтегровані природно-ресурсні, економічні, соціальні, політичні та інші показники [13]. Таким чином, рівень конкурентоспроможності регіону можливо оцінити за допомогою інтегрального показника, значення якого формується з урахуванням сукупності кількісних і якісних показників соціально-економічного розвитку (статистичні показники, що характеризують види економічної діяльності, індикатори, інтегральні показники).

Поповкін В.А., Калитенко А.П. [10], оцінюючи рівень конкурентоспроможності регіону, використовують показники, що характеризують тенденції соціального та економічного розвитку: валовий регіональний продукт на одну особу; середні доходи; співвідношення доходів і прожиткового мінімуму; рівень безробіття; індекс обсягу промислового виробництва, рівень злочинності, сальдо міграції, рівень дитячої смертності і інвестицій, обсяг роздрібного товарообігу.

Автор погоджується з думку М.А. Комарової [7], яка пропонує концепцію оцінки конкурентоспроможності регіону, засновану на підході, що передбачає оцінку інвестиційної привабливості регіону, рівня життя населення та ефективності використання ресурсів території. Реалізація цього підходу передбачає визначення підсумкового індексу конкурентоспроможності, ранжирування територій регіону за рівнем інвестиційної привабливості та ефективності використання ресурсів, за рівнем життя населення, за допомогою використання методу експертного оцінювання. Як приватні показники для визначення інтегрального рівня конкурентоспроможності регіону М.А. Комарова пропонує використовувати:

- показники наявності й ефективності використання ресурсів регіону (обсяг валового внутрішнього продукту, темпи зміни обсягу валового внутрішнього продукту, число збиткових підприємств, об'єм роздрібного товарообігу, обсяг експорту продукції, забезпеченість регіону автомобільними дорогами з твердим покриттям, обсяг природних запасів нафти і газу (вуглеводневих ресурсів), наявність природних ресурсів, окрім вуглеводневих);
- показники життєвого рівня населення регіону (забезпеченість населення житлом і/або інвестиції в будівництво житла, середня заробітна плата працівників, рівень безробіття, величина прожиткового мінімуму, обсяг платних послуг для населення, рівень доходів населення регіону, частка малозабезпеченого населення, рівень злочинності);
- показники інвестиційної привабливості й активності регіону (обсяг інвестицій в основний капітал, обсяг інвестицій на 1 грн ВВП, темп зростання інвестицій, обсяг інвестицій на одну особу, рівень політичної стабільності в регіоні).

Науковий інтерес представляє використання підходу до оцінювання рівня конкурентоспроможності регіону, що передбачає визначення характеру впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ на регіональну суспільну систему. Так, А.Р. Гранберг [3] з метою визначення рівня конкурентоспроможності регіону пропонує враховувати вплив на регіональну суспільну систему людського, техніко-технологічного, природно-ресурсного, інституційного, організаційного й інформаційного факторів.

Кисельова Н.Н. [6] акцентує увагу на необхідності оцінювання галузевої структури економіки регіону як основного чинника, що забезпечує його конкурентоспроможність. При цьому наголошується доцільність визначення сукупності показників, що дають змогу визначити ступінь стійкості регіональної суспільної системи до дії дестабілізуючих чинників. Як приватні показники, що відображають рівень стійкості екологічної підсистеми регіону, пропонують використовувати об'єми викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря, поточні витрати на охорону навколишнього середовища, економічної підсистеми – ВВП на одну особу, індекс цін, рівень бюджетної забезпеченості, обсяг інвестицій в основний капітал на одну особу, і соціаль-

ної підсистеми – середні грошові доходи на одну особу, коефіцієнт Джині, очікувана тривалість життя від народження. Таким чином, цей підхід дає змогу визначити індикатор, що відображає рівень стійкості економічної, екологічної і соціальної підсистем регіону, відповідно до значень якого регіони класифікують на ті, що розвиваються стабільно та депресивно. Проте цей підхід не дає змоги визначити рівень конкурентоспроможності регіону, оскільки більшою мірою сфокусований на визначенні характеру розвитку регіону.

Варто зазначити, що сьогодні актуалізувався підхід до оцінювання рівня конкурентоспроможності регіонів, запропонований експертами Світового економічного форуму, який передбачає визначення Зведеного Індексу конкурентоспроможності [19], який розраховують за допомогою приватних індексів блоку "Базових вимог", "Детермінант ефективності" та "Чинників інновацій і удосконалення". Блок "Базових вимог" передбачає розрахунок індексів, що відображають рівень розвитку інституційної сфери, інфраструктури, макроекономічної стабільності, здоров'я і початкової освіти; блок "Детермінант ефективності" – індексів вищої освіти і професійної підготовки, ефективності товарних ринків, ефективності ринків трудових ресурсів, розвитку фінансових ринків і рівня технологічного розвитку; блок "Чинників інновацій і вдосконалення" – індексів розвитку бізнесу та інновацій.

При цьому в рамках індексного підходу В.В. Меркушов [9] зазначає, що визначення рівня конкурентоспроможності регіону передбачає зіставлення інтегральних показників, що характеризують економічний потенціал, регіональну ефективність і конкурентні переваги регіону, із з еталонними значеннями, які характерні для реально або умовно існуючого регіону. З метою синтезу інтегральних показників, учений пропонує використовувати непараметричні методи статистичного аналізу, що не потребують агрегації приватних показників у рамках виділених систем.

Автор погоджується з А.В. Єрмішиною [4] відносно того, що конкурентоспроможність регіону забезпечується розвитком конкурентоспроможних видів економічної діяльності, а також ефективністю механізмів державного регулювання, що передбачають створення умов для підвищення інвестиційної, інноваційної і підприємницької активності. При цьому науковий інтерес представляє думка про те, що конкурентна стійкість регіону багато в чому зумовлюється концентрацією за географічною ознакою груп взаємозв'язаних підприємств, спеціалізованих постачальників послуг, некомерційних організацій і установ науки, взаємодіючих, з метою отримання економічного ефекту, які розглядають як регіональні кластери. Тому рівень конкурентоспроможності регіону визначається рівнем потенціалу його класифікації, що актуалізувало розробку підходів до визначення показників і методів оцінювання конкурентної стійкості регіону, враховуючи спеціалізацію виробництва і регіональні особливості організації економічної діяльності. Так, А.В. Єрмішина відзначає, що кількісні показники оцінки конкурентної стійкості регіону повинні включати коефіцієнт локалізації, коефіцієнт виробництва на одну особу і коефіцієнт спеціалізації, а якісні показники – фактори фактори виробництва, попит на внутрішньому ринку, конкурентоспроможні галузі-постачальники і фактори, що мотивують формування ефективних стратегій підприємств.

Таким чином, перевагою цього підходу є можливість визначення рівня конкурентоспроможності, враховуючи потенціал кластеризації видів економічної діяльності, що характеризує конкурентні переваги регіону.

Згідно з підходом В.Є. Андрєєва [1], оцінка рівня конкурентоспроможності регіону передбачає визначення інтегрального індексу конкурентоспроможності, який розраховують з урахуванням зведеного індексу конкурентоспроможності підприємств регіону та зведеного індексу інституційного розвитку. Так, зведений індекс конкурентоспроможності підприємств регіону утворюють індекси, що характеризують вплив економічного стану підприємств на загальноекономічні умови регіону, зведений індекс інституційного розвитку включає індекси, що відображають вплив регіональних економічних умов на функціонування підприємств регіону. При цьому зведені індекси розраховують на основі приватних індексів, які формуються за допомогою сукупності соціально-економічних показників, використовуваних у статистичному обліку, або експертних оцінок.

До приватних індексів, які утворюють зведений індекс конкурентоспроможності підприємств регіону, відносять показники фінансового стану підприємств, інвестиційної активності підприємств, інноваційної активності підприємств, диверсифікації галузевої структури регіону і корпоративного розвитку. Водночас, зведений індекс інституційного розвитку регіону включає приватні індекси, що відображають підприємницький та інвестиційний клімат, якість трудових ресурсів, інноваційний розвиток, розвиток інфраструктури, туристичну привабливість регіону, ресурсну забезпеченість.

Розрахунок інтегрального індексу конкурентоспроможності економіки регіону передбачає розрахунок запропонованих показників для регіонів і проведення зіставлення регіонів за кожним із них.

Грунтуючись на принципах системного, комплексного і стратегічного підходів, Р.А. Фатхутдінов [14] пропонує оцінювати рівень конкурентоспроможності відносно підвищення рівня життя населення регіону, розглядаючи регіон, з одного боку, як підсистему системи вищого рівня, а з іншого – як глобальну систему, що складається з підсистем. При цьому комплексність показників конкурентоспроможності регіону забезпечується включенням факторів, що характеризують технічні, економічні, екологічні, організаційні, соціальні, міжнародні аспекти розвитку регіону. Показники оцінки конкурентоспроможності регіону представлені групами стратегічних і фактичних (результативних) показників, кожному з яких відповідає своя вагомість щодо впливу на рівень життя населення регіону.

Згідно з підходом Н.І. Ларіної і А.І. Макаєвої [8], з метою оцінювання рівня конкурентоспроможності регіону потрібно розраховувати індекси поточної і стратегічної конкурентоспроможності, які враховують значення індексів інноваційного розвитку, зовнішньоекономічної діяльності, розвитку інфраструктури і комунікаційних систем, і вплив постіндустріальних факторів на тенденції соціально-економічного розвитку регіону.

Основою є результати дослідження, автор дійшов висновку, що в економічній науці представлені різноманітні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності, що різною мірою враховують тенденції соціального й економічного розвитку, регіональні особливості, а також вплив факторів

зовнішнього і внутрішнього середовищ на розвиток регіону. Разом із цим, необхідно відзначити, що логіка і методичне забезпечення кожного з наведених вище підходів зумовлені постановкою мети і завдань дослідження, які полягають або у виявленні потенціалу для підвищення рівня конкурентоспроможності регіону, або у визначенні факторів, що детермінують розвиток конкурентних переваг.

Зважаючи, що метою оцінки рівня соціально-економічної диференціації регіону є виявлення основних проблем регіонального розвитку і конкурентних переваг, автор пропонує як методичну основу використовувати підхід, що передбачає визначення рівня конкурентоспроможності регіональної системи, який, на відміну від тих, що існують, дає змогу враховувати синергетичний ефект взаємодії виробничої, організаційної, інноваційної, інформаційної, ресурсозберігаючої, екологічної, фінансово-економічної підсистем. Цей підхід [15] передбачає розрахунок сукупності агрегованих індикаторів, що відображають потенційні можливості регіональної суспільної системи, відносно формування її конкурентоспроможності. Так, з метою оцінювання рівня конкурентоспроможності регіону пропонують використовувати компоненти, що формують потенціал внутрішньої конкурентоспроможності, виділяючи індикатори, які характеризують потенціал інноваційної мобільності, підприємницький, економіко-фінансовий, природно-ресурсний потенціали. При цьому кожна виділена група індикаторів включає сукупність компонент (X1-n), що характеризують соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних утворень регіону:

- потенціал інноваційної мобільності регіону (К 1 – частка витрат на НДДКР від загальної суми витрат, К 2 – темпи зростання розробок інноваційного характеру, К 3 – частка витрат на нововведення у валовому регіональному продукті, К 4 – частка нових видів продукції, товарів, робіт, послуг у спільному обсязі продажів, К 5 – темпи приросту суми економічного ефекту від нововведень з розрахунку на 10 тис. постійно проживаючого населення в регіоні, К 6 – частка упроваджених інновацій від загального числа розроблених за фінансовий рік);
- підприємницький потенціал регіону (К 7 – частка витрат на відтворення робочої сили в спільній сумі витрат, К 8 – кількість фахівців із вищою професійною освітою від спільної чисельності населення регіону, залученого в бізнес, К 9 – частка участі малого і середнього підприємництва у формуванні валового регіонального продукту, К 10 – кількість суб'єктів малого підприємництва регіону від спільної чисельності суб'єктів малого підприємництва);
- економіко-фінансовий потенціал регіону (К 11 – темпи приросту сукупних активів комерційних організацій, К 12 – частка вартості чистих активів у загальному обсязі сукупних активів, К 13 – коефіцієнт оновлення основних виробничих фондів, К 14 – рентабельність регіонального економічного розвитку, К 15 – коефіцієнт фінансової незалежності регіону, К 16 – коефіцієнт фінансової незалежності бізнесу в регіоні);
- природно-ресурсний потенціал регіону (К 17 – співвідношення економічної оцінки вартості природних ресурсів із розрахунку на 1 тис. км² загальної площі регіону з відповідним показником, К 18 – частка вартості нематеріальних активів у спільній вартості сукупних активів (на 1000 тис. грн спільної вартості), К 19 – частка витрат на підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації кадрів у спільній сумі витрат).

Таким чином, оцінювання індексу внутрішньої конкурентоспроможності регіону (I VKR) здійснюють за формулою

$$IVKR = \sqrt{\sum_{i=1}^n x_i^2} \quad (1)$$

де x_i – компоненти, що формують потенціал внутрішньої конкурентоспроможності (К 1-19).

З метою визначення індексу зовнішньої конкурентоспроможності регіону (I WKR) пропонують виділяти індикатори, що характеризують потенціал регіональної мобільності, потенціал інвестиційної привабливості, потенціал іміджу регіону. При цьому кожна виділена група індикаторів включає сукупність компонент (X1-n), що характеризують соціально-економічний розвиток регіону:

- потенціал регіональної мобільності (К 1 – коефіцієнт мобільності кадрового складу, К 2 – коефіцієнт мобільності виробничих фондів регіону, К 3 – коефіцієнт маркетингової мобільності);
- потенціал інвестиційної привабливості регіону (К 4 – співвідношення загальної вартості проектів, що реалізуються в регіоні, на 100 тис. осіб постійно проживаючого населення до відповідного показника в середньому по Україні, К 5 – темпи приросту засобів бюджетного фінансування на підтримку малого підприємництва, К 6 – темпи приросту зовнішньоторговельного обігу регіону, К 7 – темпи приросту рентабельності власного капіталу бізнесу);
- потенціал іміджу регіону (К 8 – коефіцієнт патентів і торговельних марок регіону, К 9 – індекс інвестицій в імідж (бренд) регіону, К 10 – темпи приросту кількості укладених регіоном господарських договорів, К 11 – темпи приросту участі регіону в конференціях, переговорних майданчиках (як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках).

Оцінювання індексу зовнішньої конкурентоспроможності регіону (I WKR) здійснюють за формулою

$$IWKR = \sqrt{\sum_{i=1}^n x_i^2} \quad (2)$$

де x_i – компоненти, що формують потенціал зовнішньої конкурентоспроможності (К 1-11).

З метою обґрунтування стійкості конкурентоспроможності регіональних соціально-економічних систем, учені [15] пропонують оцінювати надійність отриманих результатів, враховуючи тренди і розмах значень індексів конкурентоспроможності та рівень стійкості конкурентоспроможності регіону. Рівень стійкості конкурентоспроможності регіону пропонують визначати за допомогою використання формули

$$VCT_v(x(t, f), y(t, f)) = \sqrt{M(YKv(x(t, f), y(t, f))) - M(YKv(x(t, f), y(t, f)))^2} \quad (3)$$

де: $VCT_v(x(t, f), y(t, f))$ – рівень стійкості конкурентоспроможності регіону; $YKv(x(t, f), y(t, f))$ – статистика рівня конкурентоспроможності регіону v на певному часовому інтервалі; M – математичне сподівання.

Основою є отриманих результатах, а також враховуючи значення індексів внутрішньої (I VKR) і зовнішньої (I WKR) конкурентоспроможності регіону, можливо визначити тип конкурентоспроможності: високий, помірний і низький. При цьому конкурентоспроможність регіону є стійкою у випадку, якщо рівень конкурентоспроможності визначається як високий, а показник її стійкості набудатиме значення, близьких до нуля.

Висновки. Таким чином, реалізація запропонованого підходу дасть змогу диференціювати адміністративно-територіальні утворення регіону за рівнем конкурентоспроможності регіону, враховуючи характер інвестиційної, інноваційної і підприємницької активності, особливості організації економічної діяльності, а також економічний і природно-ресурсний потенціал.

Подальші напрацювання у цій сфері повинні бути спрямовані на визначення рівня життя населення як інтегральної категорії, що відображає ступінь задоволення потреб усіх соціальних груп суспільства, що дасть змогу виявити нерівномірності розвитку адміністративно-територіальних утворень, причини посилення соціальних суперечностей і подальшого розвитку процесів сегментації економічного простору.

Література

1. Андреев В.Е. Конкурентоспособность региона и методика её оценки / А.В. Андреев. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.reklama.rezultat.com>.
2. Бандур С.І. Сучасна регіональна соціально-економічна політика держави: теорія, методологія, практика / С.І. Бандур, Т.А. Заяц, І.В. Терон // Розміщення виробничих і продуктивних сил України НАН України. – К. : ТОВ "ПРИНТЕКСПРЕС", 2002. – 250 с.
3. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики : учебник [для студ. ВУЗов] / А.Г. Гранберг. – М. : Изд-во ГУ ВШЭ, 2000. – 495 с.
4. Ермишина А.В. Конкурентоспособность региона / А.В. Ермишина. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.ecsoman.edu.ru>.
5. Казанцев С.В. Оценка внутренней конкурентоспособности регионов России / С.В. Казанцев // ЭКО : Всероссийский экономический журнал. – 2008. – № 5. – С. 63-80.
6. Киселева Н.Н. Устойчивое развитие социально-экономической системы региона: методология исследования, модели, управление / Н.Н. Киселева. – Ростов-на-Дону : Изд-во ЮФУ, 2008. – С. 168.
7. Комарова М.А. Пути и механизмы обеспечения конкурентоспособности российских регионов / М.А. Комарова // Сборник научных трудов Поволжской академии гос. службы им. М.А. Столыпина. – Саратов, 2007. – С. 22-25.
8. Ларина Н.И. Кластеризация как путь повышения международной конкурентоспособности страны и регионов / Н.И. Ларина, А.И. Макаева // ЭКО : Всероссийский экономический журнал. – 2006. – № 10. – С. 2-26.
9. Меркушов В.В. Интегральная оценка конкурентоспособности регионов / В.В. Меркушов. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.sopssecretary.narod.ru/Konfengsu/Doclad/Merkushov.doc>.
10. Поповкін В.А. Рівні соціально-економічного розвитку регіонів України / В.А. Поповкін, А.П. Калитенко, В.О. Розинка. – К. : Нац. ін-т стратег. досліджень НАН України, 1994. – 236 с.
11. Роузфилд С. Сравнительная экономика стран мира: культура, богатство и власть в XXI веке : пер. с англ. В.Н. Трибунской и др. / под ред. А.С. Булатова. – М. : Российская Политическая Энциклопедия, 2004. – 431 с.
12. Русак И.Н. Оценка уровня развития регионов Республики Беларусь / И.Н. Русак. [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.gisap.eu/ru/otsenka-urovnya-razvitiya-regionov-respubliki-belarus>.
13. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком / Д.М. Стеченко. – К. : Вид-во "Вища шк.", 2000. – 223 с.

14. Фатхутдинов Р.А. Стратегический маркетинг / Р.А. Фатхутдинов. – Изд. 4-ое, [перераб. и доп.]. – СПб. : Изд-во "Питер", 2007. – 352 с.
15. Филобокова Л.Ю. Комплексная оценка конкурентоспособности региона / Л.Ю. Филобокова // Региональная экономика и управление электронный научный журнал. – 2011. – № 2 (26). [Электронный ресурс]. – Доступный з <http://www.region.mcnir.ru>.
16. Шеховцева Л.С. Конкурентоспособность региона: факторы и метод создания / Л.С. Шеховцева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – № 4 (24). – С. 11.
17. Bruneckiene J. The problems of regional competitiveness / J. Bruneckiene, Z. Simanaviciene, M. Dapkus // Ekonomika ir vadyba : aktualijos ir perspektyvos. – 2008. – № 4 (13). – P. 48-59.
18. Martin R. Paul Krugman's Geographical Economics and its Implications for Regional Development Theory: A Critical Assessment / R. Martin, P. Sunley // Economic Geography. – 1996. – Vol. 72/3 – P. 259-92.
19. The Global Competitiveness Report 2009-2010. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.weforum.org/documents/GCR09/index.html>.

Кочеткова Н.В. Систематизация подходов к оценке уровня конкурентоспособности региона

Рассмотрены существующие научные подходы к оценке конкурентоспособности региона. Предложены индикаторы, характеризующие потенциал внутренней и внешней конкурентоспособности. Разработан методологический подход к проведению оценки уровня устойчивости конкурентоспособности региональной системы.

Ключевые слова: показатели, индикаторы, оценка внутренней и внешней конкурентоспособности, устойчивость конкурентоспособности.

Kochetkova N.V. Systematization of approaches to the estimation of level of regional competitiveness

The author makes an overview of the present in economic literature methodological approaches to the estimation of regional competitiveness. The indicators characterizing potential of internal and external competitiveness are suggested. The approach to the estimation of level of stability of competitiveness of the regional system is proposed.

Keywords: indexes, indicators, estimation of internal, external competitiveness, stability of competitiveness.

УДК 332.146:336.1(1-87)

Докторант Н.В. Кузьминчук, канд. екон. наук –
НТУ "Харківський політехнічний інститут"

АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ І ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНИМИ ЗАСОБАМИ

Розглянуто вивчення зарубіжного досвіду методів і моделей бюджетного регулювання. Подано класифікацію зарубіжних моделей соціальної політики з урахуванням регулювання міжбюджетних відносин. Виявлено можливість застосування світового досвіду в Україні для побудови ефективної моделі бюджетних відносин.

Ключові слова: міжбюджетні відносини, міжбюджетні трансферти, місцеві бюджети, субвенції, субсидії, трансферти.

Постановка проблеми. З огляду на актуалізацію наприкінці ХХ ст. регіональної проблематики як на рівні груп країн, так і на рівні внутрішніх територій, регіони почали розглядати з позицій внутрішніх національних та інтернаціональних утворень, тобто потужний регіональний рух стає дедалі домінуючою тенденцією світового розвитку [5]. Вирішення соціальних і економічних проблем у регіонах України тісно пов'язані з питаннями вдосконалення бюджетної політики. Проведення ефективних заходів зазначеної політики з